

PREDGOVOR

Prostor austrijske Istre poznat je pod nazivom *Istarska knežija*, a obuhvaćao je skupinu nasljednih zemalja i mnogo malih gospoštija, nadarbina i posjeda s vrlo slabim razgraničenjem javnog i privatnog prava te zamršenim upravnim, sudskim, poreznim i imovinskim obvezama, podložnim učestalim promjenama. Termin *Pazinska knežija* odnosi se na središnji dio feuda pod upravom pazinskog kapetana, koji je upisan u njegov katastarski registar (urbar), dok *Istarska knežija* obuhvaća politički pojam za čitav teritorij, uključujući i sjeveroistočni, liburnijski dio Istre. Valja istaknuti činjenicu da se naziv *Pazinska knežija* spominje i u Istarskom razvodu, što svjedoči da se tako u seoskim općinama službeno nazivalo područje srednje Istre i da je to ime bilo u uporabi među tamošnjim hrvatskim stanovništvom.

U mletačkim se novovjekovnim dokumentima Pazinska knežija spominje pod nazivom *Stato Arciducate, Imperio*, ponekad *Contea di Pisino*, dok austrijski izvori bilježe termine *Comitatus* i *Grafschaft Mitterburg*. Istarska knežija u mletačkim je vrelima označena terminom *Contea d'Istria*, a u austrijskim *Grafschaft Isterreich*.

Utemeljiteljem Pazinske knežije smatra se Menhard od Schwarzenburga, koji je u XII. stoljeću bio gospodar srednje Istre. Pomoću rodbinskih veza, njegovi nasljednici postaju grofovi Gorički, a nakon smrti Alberta IV. Goričkog 1374. Pazinska knežija se ustrojava kao privatni posjed Habsburgovaca. Podjelom posjeda između cara Karla V. i njegovog brata, nadvojvode Ferdinanda, 1521. formalno postaje *pridruženi dio* kranjskih zemalja, iako do spajanja s Kranjskom ni politički, ni ekonomski, ni nominalno nikad nije došlo.

Zbog loših financijskih prilika, austrijske vlasti Knežijom su se često služile pri novčanim transakcijama, pa je ona mijenjala feudalne gospodare, koji su je kupovali ili uzimali u zakup. U drugoj polovici XVII. stoljeća definitivno je prodana, s time da su Habsburgovci zadržali jedino prava koja su potjecala iz teritorijalnog suvereniteta.

Višestoljetna je granica neprirodno podijelila žiteljstvo Istre, a u doba zaoštavanja odnosa pretvarala se u poprište žestokih i iracionalnih sukoba. No, u doba mira nije spriječila ni gospodarsku suradnju, ni migracijska kretanja između

oba dijela, mletačkog i austrijskog. Prestala je postojati 1797., propašću Mletačke Republike, kada je cijela Istra došla pod austrijsku vlast.

Pomoću detaljne analize važnih povijesnih vrela – matičnih knjiga grada Pule – u ovoj sam knjizi, podijeljenoj u 30 kraćih poglavlja, opisao različite aspekte života doseljenika s područja austrijske Istre u Puli u novom vijeku.

S obzirom da je do danas prostor Istre pod vlašću Habsburgovaca ostao znatno slabije proučen od mletačkog dijela, ova monografija dodatno dopunjuje postojeće spoznaje i otvara prostor novim istraživanjima.

Ugodna mi je dužnost najsrdačnije zahvaliti čelnicima i djelatnicima državnih arhiva u Hrvatskoj, koji su mi svojom ljubaznošću i susretljivošću omogućili da lakše pronađem i iskoristim potrebno gradivo i literaturu, navlastito dr. sc. Elvisu Orbaniću, ravnatelju Državnog arhiva u Pazinu i Goranu Crnkoviću, prof., ravnatelju Državnog arhiva u Rijeci; potom voditeljima i djelatnicima Sveučilišne knjižnice u Puli (posebice knjižničarki Orneli Žerić) i Centra za povijesna istraživanja u Rovinju – Centro di Ricerche Storiche di Rovigno (prije svega ravnatelju prof. Giovanniju Radossiju), kao i svim drugim ustanovama i pojedincima koji su mi na bilo koji način bili od pomoći.

U radu na matičnim knjigama pri ruci mi je bio pok. mons. Ivan Grah, tada umirovljeni ližnjanski župnik i kanonik puljske katedrale, koji me je zadužio mnogim dragocjenim i korisnim savjetima.

Osobitu zahvalnost za pomoć dugujem i gosp. Borisu Iveziću, koji je slikovne priloge skenirao i pripremio za tisak. Za prijevod sažetka na njemački jezik puno hvala dr. sc. Maji Ćutić Gorup.

Na višegodišnjoj podršci mojim znanstvenim istraživanjima i čitavom radu izraze velike zahvalnosti upućujem i recenzentima knjige, akademiku Franji Šanjeku i dr. sc. Lovorki Čoralić.

Naposljetku, riječ iskrene zahvale upućujem i Katedri Čakavskog sabora za povijest Istre u Pazinu i uredniku knjige Josipu Šikliću, prof., koji je prepoznao vrijednost tiskanja rukopisa.

Prof. dr. sc. Slaven Bertoša